

LISA 1 – XXVIII LAULUPEO JA XXI TANTSUPEO

TRADITSIOON, KUNSTILISED LÄHTEIDEED JA VÄÄRTUSED

1. TRADITSIOON

XXVIII laulu- ja XXI tantsupidu „Iseoma“ toimub Tallinnas 3. – 6. juulil 2025.

Laulupeo traditsioon ulatub pea 155 aasta tagusesse aega, mil 1869. aastal peeti esimene laulupidu Tartus. Sellest peale on laulupeost saanud eestluse ja meie identiteedi lahutamatu osa.

Alates 1947. aastast peetakse laulupidusid koos tantsupidudega ning tänaseks on laulu- ja tantsupeost saanud tervik, mis tugineb ühistel väärtustel, milleks on meie kombed ja traditsioonid, emakeel ja isamaa. Tänapäeval toimub igal kümnendil kokku neli üle-eestilist laulu- ja tantsupidu – kaks noorte laulu- ja tantsupidu ning kaks üldlaulu- ja tantsupidu.

Traditsioon on põlvest põlve aina täienenud erinevate rituaalsete elementidega, nagu näiteks laulu- ja tantsupeo tule süütamine Tartus, selle teekond Tallinnasse, traditsiooniks kujunenud laulude esitamine laulupidude ava- ja lõpuühendkooridega ning tantsupidu lõpetav ühistants. Kuid olemuslikult on laulu- ja tantsupidu jäänud ikka samaks – laval kõlab eesti autorite muusika ning tantsumurul moodustavad tuhanded autentsetesse rahvarõivastesse rietatud tantsijad kauneid mustreid ja kujundeid.

Iga suurpeo teevad eriliseks kunstiliste juhtide poolt loodud eri-ilmelised kavad, traditsiooniliste teoste kõrval esitatav uudislooming, väärtussõnumid ning väärtussõnumitest lähtuv visuaalne identiteet.

Aastal 2025 toimuval XXVIII laulu- ja XXI tantsupeol annavad tantsijad 3 identset etendust Kalevi keskstaadionil. Kõigi osalejate ühine pidulik rongkäik kulgeb Tallinna kesklinnast Tallinna lauluväljakule ning sellele järgneb laulupeo avakontsert. Järgmisel päeval kogunevad kümned tuhanded pealtvaatajad, koorid ja orkestrid teist korda lauluväljakule, et osa saada laulupeo suurspektaklist, mis kestab ligikaudu 6 tundi. Rahvamuusikud peavad oma pidu ning annavad laulu- ja tantsupeo nädalavahetusel ühe suurspektakli Tallinna linnaruumi paigutatud laval.

XXVIII laulupeo kunstiline juht on Heli Jürgenson. XXI tantsupeo pealavastaja on Helena-Mariana Reimann ning rahvamuusikapea pealik on Helin Pihlap.

2. KUNSTILISED LÄHTEIDEED

2.1. XXVIII laulupidu ja XXI tantsupidu „Iseoma“

2025. aasta laulu- ja tantsupidu „Iseoma“ seab oma keskmesse üksiku ja ühise.

Iseoma silmaga nägin,

iseoma kõrvaga kuulsin,

iseoma südamega tundsin.

Kui XXVIII laulupeo repertuaari keskmes on meie emakeele ajalooline rikkus – murded, siis XXI tantsupidu toob mõttelise teljena nii tantsijad kui ka külalised suurele suguvõsakokkutulekule.

Rikkus on aga igas kandis pisut erinev – see mis on igaühele omane, moodustab väikeseid ojakesi, mis looklevad haruliseks jõeks liitudes läbi terve Eesti. Nii et kui kõik oma külluse

pikale lauale kokku seavad, külge riputavad või sõnade kaudu kuuldavaks teevad, on meie väikese kodumaa küllas kultuuriruum kõigis oma pisimates iseärasustes avalil. Ühe rahva lugu on kokku sõlmitud kõigist neist elusaatustest, kes siin pinnal ja oma keeles iseoma lugu on jutustanud, iseoma pilli järgi tantsinud või iseoma pisaraid valanud.

Murded ja murdepunktid ajaloos on suunanud seda kangakirja, kuidas kellegi seelikuriie lõpuks kootud on. Milliste teravustega hoopleb kellegi kodukandi keel? Kuidas kõlab kellegi kodumurdes hetk, milles mured rõõmuks murduvad? Nõnda on kujunenud ka meie iseoma mitmekesine mina. Ja murdumise hetkedel on laul ja tants andnud meile tuge.

Nii üksi- kui ka koosolemisest sünnib isemoodi tervik. Meie rahvushinghääling liidab eri värvides seeliku- ja mõttelõngad üheks, sest ühendatud erinevustest saab luua kõige tugevama koe. Niisuguse, mis sobib ühtviisi hästi nii suguvõsa kokkutulekule kui ka laulukaare alla. Nõnda, et on julgus seista oma südametunnistusega oma mõtete eest ja õnn olla osa tervikust – üks paar pastlapaelu tantsuplatsil, üks paar häälepaelu laulukaare all.

2.2. XXVIII laulupidu

Repertuaari keskmes on meie emakeele ajalooline rikkus - murded.

Murdekeelsed tekstid ja rahvaviisid on olnud läbi aegade ja nii ka täna meie heliloojatele suureks ammendamatuks loomeallikaks.

Meie peo kontsertide lauluvaliku tööpealkiri on “Meie murded”

Suuremas vaates eesti keele rikkalik murdepärand, mitmekesisus ja mitmetähenduslikkus.

“Murded” on pakkunud peo sisule lähenemisele ka teise peo sisule lähenemisele ka teise nurga.

Murdumine ajas ja ruumis, looduses, inimloomuses, inimese hinges, ühe rahva ajaloos.

Oma maa aja ja loo murdumise punktides oleme eestlastena leidnud tuge ja rõõmu laulust ja laulmisest.

Hoolimata oma ajaloolistest regionaalsetest iseärasustest ja erinevustest, oleme rahvana üks ja ühtehoidev. Armastame oma iseseisvust, isolemist, vabadust ja traditsiooni.

2.3. XXI tantsupidu

Meie tantsupeo etendus jutustab sellest, mis juhtub siis, kui saad kutse minna suguvõsa kokkutulekule. Milliseid tundeid see tekitab? Kuidas osata valmistuda, kui tead, et ees ootab kohtumine tädi Velliga, kes paneb kõik koosviibijad laulu sisse? Või onu Reinuga, kes murrab jääd, võtab kaasa koduõlle ja viskab alati kõigi ja kõige üle nalja? Tuleb Mats, kes on küll alati tubli mees, ent tema tubliduse taga on tegelikult hooliv naine. Tulevad ka kõrgelt haritud onu Ain ja tädi Sirje, kes alalõpmata uhkustavad oma laste ja lastelastega ning pärivad kõigilt, millega nad tegelevad, mida õppivad ja kuhu nad elus jõudnud on. Ka külalised välismaalt leiavad tee vaarisa tallu. Liiatigi on alati neid, kellel on kaasas mõni uus pereliige – kas pruut või peigmees, uued järeltulijad...

Aga kusagil leidub alati keegi, kes ei taha minna. Põhjused on erinevad ja neist võib ka aru saada, kuid sageli on need kinni meie enda mõttemaailmas.

Aga mis oleks, kui ikkagi läheks? Sest alati on parem minna, olla eeskujuks oma lastele, aidata avardada nende silmaringi ja tunda rõõmu sellest, et suguvõsa on nii suur ja lai, ja see on meie ISEOMA. Olla tänulik sellegi eest, et keegi on näinud vaeva, et terve vald oleks kokku aetud, kihelkond kokku kutsutud.

Meie tantsu- ja laulupidu on mõnes mõttes alati nagu suur suguvõsa kokkutulek. Võib juhtuda, et sa ei tea, kui suur on sinu suguvõsa tegelikult ja kes kõik sinna kuuluda võivad. Nii juhtubki ehk, et seisad lauluväljakul tegelikult oma sugulaste kõrval iseoma teadmata.

Arvan, et meid, eestlasi on nii vähe ja meie maa on nii väike, et peame tahes-tahtmata kokku hoidma, üksteist hindama ja austama, kõigist hoolima ja kõiki armastama ning kui vaja - andestama. Ainult nõnda püsime elus ja ainult nõnda saavad elada ka meie kultuur, tavad ja kombed.

Lavastuse ülesehitus

XXI tantsupeol on veidi teistmoodi ja võiks öelda isegi, et uudne lähenemine rühmaliikide jaotusele. Tavaliselt on tantsupeol erinevad tantsijate liigid jagatud vanuseliselt või tasemetelt. Üle Eesti saavad tantsijad nendesse kandideerida. Sel korral moodustavad iga maakonna või kokku paari naabermaakonna tantsijad ühise liigi ja peole kandideerimine toimub piirkonna põhiselt.

Konkreetsed isikuid, tegelaskujusid, soliste ei plaani me esile tõsta. Iga piirkond räägib iseoma lugu, on ise solist ja tegelaskuju, tantsib oma paikkonnale omaseid, iseloomustavaid tantse, toob välja midagi, mis on neid iseloomustav ja mis teeb nad eriliseks. Nii saab iga regioon olla mingil moel osaline oma kodukohta iseloomustava loo valmimisel. Kõik see räägib ühise Eesti lugu, seda, kuidas me oleme igaüks erinev ja isikupärane ning kuidas sellest kõigest kokku moodustub üks ja ilus kodune Eesti.

Erandiks on võimlejad, naisrühmad ja S1-liigi segarühmad, kes kandideerivad peole väljakujunenud traditsioonilise liigi põhiselt. Nende roll tantsupeol on täiendada ja värvida erinevate piirkondade lugusid.

Tantsupeol näeme kokkutulekuks valmistumas 9 piirkonda:

Läänerannik (Hiiumaa, Saaremaa, Läänemaa, Lääne-Harjumaa)

Põhjarannik (Ida-Harjumaa, Ida-Virumaa, Lääne-Virumaa)

Tartuvoore (Tartumaa, Jõgevamaa)

Kagukant (Põlvamaa, Võrumaa, (Setumaa))

Sakala (Viljandimaa, Valgamaa)

Pärnumaa (Pärnumaa, Kihnu)

Tallinn

Üleilma (Välis-Eesti)

Kesk-Eesti ehk südamik (Järvamaa, Raplamaa)

Pidu algab võimlejate koondkavaga kes loovad meile silme ette imelise lillepõllu ja rajavad tee vaarisatallu. Kesk-Eesti ehk südamik on meie peol need kes kutsuvad kõiki nõ keskpõrandale kokku, saadavad välja kutse tulla suurele suguvõsa kokkutulekule ja asuvad tegema ettevalmistusi peo õnnestumiseks. Naised katavad (näiliselt) üle õue pika laua.

Tantsuväljakul hakkame nägema pilte kuidas erinevad piirkonnad valmistuvad kokkutulekule minema – igal piirkonnal on oma nägu, omad tantsud, omad värvid.

Tallinna urbaniseerunud keskkond, meeletu kiirus ja samas igatsus maaelu ja hingerahu järele. Lääneranniku kadakane loodus ja lammaste määgimine loovad just selle, eelnevalt soovitud tunde. Pärnumaa naised oma roosimustriliste rättide ja Kihnu mootorratastega ootavad mehi merelt, et minna peole. Võimlejate jõevool viib meid Tartusse, kus elab tarkus, tarmukus ja

igavesti suudlevad tudengid. Sakala kant toob esile meie oma uhked Eesti mehed, mustad kuued ja särtsakad naised. Kagukant tutvustab saunakombeid, mõõtu võtavad setokad ja võrokad. Põhjarannik toob kaasa võõrad - peiud ülemere ja Üleilma rahvas naudib täiel rinnal külaskäiku kodumaale, jagab rõõmu, mälestusi ja meenutusi.

Peo kulminatsiooniks on hetk kus leidub neid kes erinevatel põhjustel ei taha peole minna, kuid vaarema hinge puudutus suunab meie mõtted õigele rajale ja kõik asuvad siiski teele.

Pidu lõppeb kogu suguvõsa (tantsurahva) kogunemisega peoplatsile vaarisatallu ja võib arvata, et selline trall kestab hommikuni.